

Szalai Pál tömegessége

Szalai Pált rég ismerem, tudom, milyen túlérzékeny ember, kissé inkohereus vádaskodásaira eddig nem nagyon válaszoltam, a múltkor is csak épp megemlítettem őket. Ezenkívül sokra is tartom, fölhasználok az alkalmat, hogy ez úton gratuláljak a *Valóság* 1990. 10. számában közölt, példátlanul árnyalt esszéjéhez a nyilasokról, amely talán megindíthatja a totalitárius magyar szélsőjobboldal fölött, hisztéria nélküli kutatását.

Most sem óhajtom a kitűnő Szalai Pált, régi ellenzéki társamat megbántani. Azt hiszem, nincs igaza, de ez mással is megesett már. Még velem is. Nincs igaza, mert az MDF Bíró Zoltán, Csurka, Csengey stb. nélkül sem lesz konzervatív párt, Antall dr. ellenére sem, akinek elvben tetszenék a dolog, de azért nemrég azt az ifj. dr. Grezsa Ferencet nevezte ki az MDF képviselőcsoportjában az „image” és a „public relations” felelősének, aki az „Apák és fiúk” című hírhedt rágalmozó iratnak bíróság által elítélt, szélsőséges szerzője. De hagyjuk a meddő terminológiai vitát: nekem a *kontinentális* francia, német konzervativizmus sosem tetszett nagyon, ha Szalai némiképpen tájékozottabb

lenne, észrevehette volna, hogy Joseph de Maistre, az Action Française, Carl Schmitt nem tartozik kedvenceim közé, a legnagyobb francia konzervatív az angolszász típusból, Tocqueville, pedig... De nem is folytatom. Ami a kádárizmus konzerválását illeti, a dolog nem olyan egyszerű, amint azt Szalai gondolja. Igenis megőrzendőnek tartok bizonyos modernizációs vívmányokat, többek között a művelődés, oktatás, kutatás, tömegkommunikáció területén is (vö. cikkemmel, „A filozófia és az új Magyarország”, I–II., *Magyar Hírlap*, 1990. október 20., 27.).

A kommunizmus ígéreteit hagyjuk. Maradjunk a francia forradalom nagy ígéreteinél – liberté, égalité, fraternité. Hannah Arendt állapította meg a *The Origins of Totalitarianism* című klasszikus művében, hogyan segítette elő az osztály- és státuskülönbségek lebomlása a fasizmus kialakulását. És a Terrorról még nem is szóltam. Alaposan megfontolt okokból nem vagyok az egyenlőség barátja többé. Kurtán: a szabadság és a rend érdekében. Meggyőződésem – nincs rá bizonyítékom –, hogy Szalai nem olvassa sűrűn Friedrich-August von Hayek műveit, sem von Misest, sem Bertrand de

Jouvenel kései munkáit, különben nem állítana képtelenségeket. Minden egyéb, ami Szalainál olvasható, Bíró Zoltánnál és elvbarátainál – a nacionalista baloldalnál – is olvasható. Elterjedt, unalmas, alaptalan vélekedések ezek. A szabad demokraták nem a régi igazgatókból akarnak kapitalistát faragni, sőt, egyáltalán nem akarnak „faragni”, hanem a spontán, szerves folyamatokra bíznák, hogy a külföldet is beengedő, valódi szabad versenyben formálódjék az új tulajdonosi polgárság, az új felső- és középosztály.

Engem, mint a *Kritika* olvasói is láthatták, sokan támadnak, **Eörsi Istvántól** Csoóri Sándoron keresztül Gyurkó Lászlóig. Ennek egyszerűen az az oka, hogy a magyar politika azon kevés tevékeny szereplője közé tartozom, aki beszél a saját nézeteiről. Mások hallgatnak, ismét másoknak pedig *nincsenek* nézeteik. Engem támadni rituális népszokás, Szalai Pálnál pedig egyenesen kényszeres rögeszme. Sebaj. Am közölnöm kell, hogy csöppet sem vagyok magányos, híveim száma nő, autogramokat és dedikált fényképeket kell

▶ osztogatnom, noha nem vagyok valami jóképű, de még emiatt sem hiszem, hogy bizonyosan igazam van. Támadóim nagy tömege egészséges derűvel és pezsdítő harci kedvvel tölt el, kifejezetten jót tesz nekem. Köszönöm hát, Szalai Pál. De *ezt* a már kifulladásos vitát hagyjuk abba.

Vitapartnerem figyelmébe ajánlom – jól sejti, írni fogok Szekfű *Három nemzedékéről*, méghozzá elismerően, ekkor alkalma lesz újabb lövésre. Addig is sok *kollektív* örömet kívánok.

TAMÁS GÁSPÁR MIKLÓS